

ВИКОРИСТАННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ У ПРОФІЛАКТИЦІ УЧНІВСЬКОГО БУЛІНГУ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Сергієнко Вікторія Олексіївна, магістрантка кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, педагог – організатор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 126 Харківської міської ради Харківської області, Харків, Україна.

Кравченко Ганна Юріївна, доктор. пед. наук, кафедра педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація - У статті розглядається питання компетентності педагогів, щодо профілактики насильницьких дій серед учнів закладів освіти. У наш динамічний час особливої гостроти набувають проблеми, що стосуються етичних взаємин між людьми. Вміння подолати ці проблеми – умова подальшого виживання самого людства. Відповідальність за виховання підростаючого покоління лежить на педагогах. Саме від компетентності педагогів в питаннях попередження булінгу в закладах освіти залежить чи буде вирішена ця глобальна проблема в майбутньому.

Ключові слова - булінг, мотивація булінгу, попередження булінгу, формування компетентності педагогів.

Виховання сучасних дітей, турбота про них, забезпечення їхніх прав в усіх цивілізованих країнах світу розглядається як стратегічний загальнонаціональний пріоритет. Кабінет Міністрів України 30 травня 2018 року постановою № 453 затвердив Державну соціальну програму “Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2021 року

Метою Програми є забезпечення послідовної імплементації положень Конвенції ООН про права дитини, розбудови ефективної системи захисту прав та інтересів дитини на рівні територіальної громади в умовах децентралізації, створення дружнього до дітей середовища відповідно до міжнародних стандартів та пріоритетів Стратегії Ради Європи з прав дитини (2016-2021 роки) [2].

У сучасному світі активізуються такі негативні явища серед дітей та учнівської

молоді як насильство, кібертретирування, секстинг, булінг тощо.

Про насильство та цькування в групах людей у світі стали говорити й писати вже на початку XX століття, але серйозні дослідження почалися на Заході ледве більше 30 років тому. Піонерами в цій області виступили науковці Скандинавських країн (Roland E., Olweus D, Lane D.A., O’Moore M., Hillery B., Tattum D., Rigby K., Вайнгартен К. і ін.). Д. Лейн і Э. Міллер асоціюють булінг із цькуванням. Вони ж визначають це явище як тривалий процес свідомого жорстокого ставлення, фізичного й (або) психічного, з боку одного або групи дітей до іншої дитини (інших дітей).

Цілком логічно, що виникає необхідність захистити, убезпечити, попередити наслідки впливу на особистість несприятливих факторів і чинників.

Останнім часом 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися з проблемою булінгу ,протягом останніх трьох місяців - 24% дітей цькували, а 48% навіть нікому не розповідали про ці випадки [3]. Наочно це можна побачити на рис.1.

Булінг - моральне, або фізичне

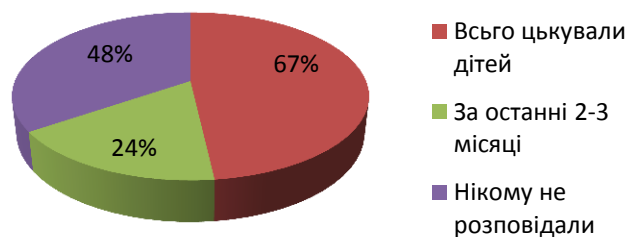

Рис.1. Статистика булінгу в Україні

насильство, агресія, у будь-якій формі, або будь-які інші дії, вчинені з метою викликати страх, тривогу, підпорядкувати особу своїм

інтересам, що мають ознаки свідомого жорстокого ставлення [1].

Шкільний булінг можна розділити на дві основні форми:

1. Шкільний фізичний булінг – умисні поштовхи, удари, стусани, побої, нанесення інших тілесних ушкоджень та ін;

- сексуальний булінг є підвидом фізичного (дії сексуального характеру).

2. Психологічний шкільний булінг – насильство, пов'язане з дією на психіку, завдає психологічну травму шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно заподіюється емоційна невпевненість. До даної форми можна віднести:

- вербальний булінг, де служить знаряддям голос (образливе ім'я, з яким постійно звертаються до жертви, поширення образливих чуток тощо);

- образливі жести або дії (наприклад, плювати в жертву або в її напрямку);

- залякування (використання агресивної мови тіла і інтонацій голосу для того, щоб змусити жертву робити або не робити що-небудь);

- ізоляція (жертва навмисне ізолюється, виганяється або ігнорується частиною учнів або всім класом);

- вимагання (грошей, їжі, інших речей, примус що-небудь вкрати);

- пошкодження та інші дії з майном (крадіжка, грабїж, захоування особистих речей жертви);

- шкільний кібербулінг – приниження з допомогою мобільних телефонів, Інтернету, інших електронних пристроїв (пересилання неоднозначних зображень і фотографій, обзивання, поширення чуток та ін).

Мотивація до булінгу різна: помста, відновлення справедливості, як інструмент підпорядкування лідеру, повалення конкурентів, з почуття неприязні та ін. Булінг - в основному латентний для оточуючих процес, але діти, які зазнали цькування, отримують психологічну травму різного ступеня тяжкості, що призводить до тяжких наслідків аж до самогубства. І не має значення, чи мав місце фізичний булінг або психологічний [5]. На рис. 2

представлено розподілення ролей в ситуації

булінгу.

Рис.2. Розподілення ролей в ситуації булінгу

На агресивну (булінгову) поведінку дітей впливає комплекс факторів:

1. персональні чинники (низький рівень виховання, неадекватна занижена самооцінка, висока імпульсивність, зловживання алкоголем, наркотиками, комп'ютерними іграми, готовність до ризику, обмежене почуття самозбереження);

2. поведінкові фактори (поведінка, що створює перешкоди для оточуючих, вандалізм, безцільне проведення часу, прогули і слабка успішність в школі, ранні сексуальні контакти, приводи в міліцію і рання судимість);

3. соціальні чинники (культ насильства в суспільстві, вплив ЗМІ, поведінка, що відхиляється батьків, низький соціально-економічний статус сім'ї, залежність від соціальної допомоги, зміна вихователів (вітчим, мачуха), сімейне і сексуальне насильство, друзі з поведінкою, що відхиляється) [4].

Саме тому актуальним є підвищення компетенції вчителів та шкільного персоналу у реагуванні на інциденти третирування в школі.

З цією метою проводяться конференції, дні підвищення кваліфікації, майстерні. Необхідним є проведення семінарів з обговорення форм і методів психолого-педагогічної роботи щодо подолання насильства серед дітей та молоді.

Для створення, реалізації та моніторингу шкільного антибулінгового плану потрібно сформувати робочу групу у складі вчителів, заступника директора з навчально – виховної роботи, педагога – організатора, психолога – педагогічної служби школи, батьків, учнів. Також створюється детальний план процедури, стосовно реагування на випадок булінгу в школі, підтримки жертви, роботи зі свідками та агресором, моніторингу та оцінки ефективності плану. Антибулінговий план підлягає постійному перегляду, оновленню та вдосконаленню з боку школи. Учителі в своїй роботі з профілактикою булінгу повинні використовувати метод кейс-стаді. Завдання полягає в тому, щоб школярі в групах написали кращу кінцівку наданих сценаріїв. Виконана робота оцінюється вчителем та однокласниками за такими критеріями:

- вираження емпатії до жертви булінгу у сценарії;
- запропоновані стратегії для реагування на інцидент;
- визначені ресурси для допомоги та підтримки особи;
- надання реалістичних стратегій для допомоги створити школу, яка приймає та поважає відмінності.

В ХЗОШ I-III ступенів № 126 педагогом – організатором, Сергієнко В.О., використовується такий метод профілактики булінгу, як форум – театр. Ідея якого полягає в тому, щоб за допомогою акторської гри відобразити сцени з реального життя, випадків булінгу учнів цієї або інших шкіл. Головним в цьому напрямку є те, що актори театру зупиняються після кодового слова, а глядачі можуть замінити акторів та повернути ситуацію так, щоб проблему можна було вирішити. Ефективною є робота саме з тими учнями, які або стали жертвами булінгу, або самі є булерами чи спостерігачами.

Доцільним є залучення до такої форми роботи компетентних органів, зокрема Ювенальної юстиції, а також громадських організацій, наприклад «Ла Страда – Україна».

Можна також використовувати методи арт-терапії: вивчення літературних творів, ілюстрація, інсценування. Доцільним є огляд зарубіжного досвіду, а саме методи «Шкільного суду» та «Човникової дипломатії».

Спільно з учнями педагоги мають виробити правила поведінки у класі, а потім загальношкільні правила.

Дисциплінарні заходи повинні мати виховний, а не каральний характер. Осуд, зауваження, догана мають бути спрямовані на вчинок учня і його можливі наслідки, а не на особистість порушника правил.

Жоден випадок насильства або цькування і жодну скаргу не можна залишати без уваги. Учням важливо пояснити, що будь-які насильницькі дії, образливі слова є неприпустимими.

Отже, для педагогів важливим є розширення професійної самосвідомості, формування здатності дивитися на процес збоку та готовність до змін і інновацій, спрямованих на подолання проблем навчального процесу, профілактику насилля у школі.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу» "Ст.1.П. 3-1
2. Лист МОН України від 7.08.2018 № 1/9-486 «Про деякі питання організації в закладах освіти виховної роботи щодо безпеки і благополуччя дитини у 2018/2019 навчальному році».
3. Маланцева О.Д. «Булінг» в школі. Що ми можемо зробити? / О.Д. Маланцева // Соціальна педагогіка. – 2007. – № 4. – С. 90–92.
4. Семенюк Л.К. Психологічні особливості агресивної поведінки підлітків і умови його корекції / Л.К. Семенюк. - М.: Флінта, 1998. - 185 с.
5. Центр інформації про права людини. https://humanrights.org.ua/material/67_ditej_v_ukrajini_z_oznani_ckuvan_u_poperedni_23_misjaci

Автори

Сергієнко Вікторія Олексіївна, педагог – організатор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 126 Харківської мської ради Харківської області, Харків, Україна. (shaforostovav@ukr.net)

КравченкоГанна Юрївна, доцент
кафедри педагогїки,їноземної філологїї та
перекладуХНЕУїм.С.Кузнеця,
(innovatica@ukr.net).

Тези доповїдї надїшли 22 сїчня 2019
року
Опублїковано в авторській редакцїї.

